

Мищук І. П.,

д.е.н., проф., професор кафедри підприємництва, торгівлі та логістики, Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів

ЛОГІСТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ТОРГІВЛІ СПОЖИВЧОЇ КООПЕРАЦІЇ

Анотація. Стаття присвячена проблемі формування логістичного забезпечення діяльності торговельних підприємств споживчої кооперації України. На основі аналізу змісту логістичної діяльності та сутності процесів логістизації запропоновано виокремлювати поняття логістичного забезпечення діяльності та розглядати його як комплекс умов, засобів і заходів з реалізації логістичного потенціалу підприємства. Визначено сутність і напрямки розбудови системи логістичного забезпечення діяльності торговельних підприємств, особливості, передумови, стан і проблеми створення системи логістичного забезпечення торговельної діяльності підприємств споживчої кооперації. Встановлено провідну роль процесів розвитку мережі коопмаркетів, удосконалення торговельних технологій, централізації закупівель в оптовій кооперативній торгівлі, розгортання інформаційних технологій та активізації менеджменту логістики підприємств для формування ефективної системи логістичного забезпечення торговельної діяльності підприємств споживчої кооперації. Подальших досліджень потребують питання формування механізму організаційних перетворень з метою створення в споживчій кооперації функціональної служби управління логістикою і забезпечення її компетентним, висококваліфікованим персоналом.

Ключові слова: логістика, підприємство торгівлі, споживча кооперація, логістична діяльність, менеджмент логістики, логістичне забезпечення, інфраструктура логістики, інформаційні технології.

Mishchuk I. P.,

Doctor of Economics, Professor, Professor of the Department of Entrepreneurship, Trade and Logistics, Lviv University of Trade and Economics, Lviv

LOGISTIC SUPPORT OF ACTIVITIES OF TRADE ENTERPRISES OF THE CONSUMER CO-OPERATION

Abstract. The article is devoted to the problem of logistic support for the activity of Ukrainian consumer cooperatives trade enterprises. On the basis of the analysis of the logistics activities content and logistics processes essence, it is proposed to isolate the notion of logistic activity support and to consider it as a complex of conditions, means and measures of enterprise logistics potential implementation. The essence and directions of trade enterprises activity logistic support system development, features, preconditions, condition and problems of creation of the consumer co-operation enterprises trading activity logistic support system were determined. The leading role of the cooperative markets network development processes, improvement of trade technologies, centralization of procurement activities in the wholesale trade chain, deployment of information technologies and activation of enterprise logistics management for the formation of an effective consumer cooperatives enterprises trading activities logistic support system was established. Further research should focus on problems of mechanism forming for organizational transformation in order to create a functional service for logistics management in a consumer co-operation and provide it with competent, highly qualified personnel.

Keywords: logistics, trade enterprise, logistics management, consumer co-operation, logistics support, logistics infrastructure, information technology.

Постановка проблеми. Нагальною потребою сучасної економіки є впровадження у господарську практику підприємств торгівлі ідей та інструментарію логістичного менеджменту, що передбачає якісне задоволення потреб населення, створення більш досконалої в організаційному та технологічному плані й економічно ефективної системи доведення товарних потоків від виробників до

споживачів різноманітних товарів, підвищення конкурентоспроможності учасників ланцюгів постачань.

Актуальність логістичного підходу до управління ланцюгами постачань у сучасній економіці підтверджується, зокрема, підвищеною увагою бізнесу до матеріалів дослідження Світового банку "Connecting to Compete: Trade Logistics in the Global

Есоному”, за якими міжнародна оцінка ефективності логістики (LPI) формується з врахуванням шести аспектів: ефективність процесу оформлення логістичних процедур, насамперед – митного оформлення; якість торговельної і транспортної інфраструктури; простота організації поставок за конкурентоспроможними цінами; компетентність і якість логістичних послуг; можливість відстеження і контролю вантажів; своєчасність доставки вантажів до пункту призначення в межах запланованого чи очікуваного терміну поставки (табл. 1).

Метою цієї статті є з’ясування сутності та змісту логістичного забезпечення діяльності підприємства торгівлі, аналіз практики, проблем і напрямів формування системи логістичного забезпечення діяльності підприємств торгівлі споживчої кооперації.

Виклад основного матеріалу дослідження. В працях вітчизняних та зарубіжних вчених досить часто [4; 5; 6] наголошується на актуальності впровадження концепції логістики та інструментарію логістичного менеджменту, формуванні якісної

Таблиця 1

Індекси ефективності логістики в Україні у 2007-2016 рр.

(джерело: [1])

Роки	Ранг країни	Індекс (LPI)	Показники-індикатори					
			митні процедури	інфраструктура	міжнар. перевезення	логістичні послуги	відстеження вантажів	своєчасність доставки
2007	73	2,55	2,22	2,35	2,53	2,41	2,53	3,31
2010	102	2,57	2,02	2,44	2,79	2,59	2,49	3,06
2012	66	2,85	2,41	2,69	2,72	2,85	3,15	3,31
2014	64	2,96	2,60	2,61	2,84	2,78	3,06	3,39
2016	80	2,74	2,30	2,49	2,59	2,55	2,96	3,51

Разом з тим, особливістю даного рейтингу є врахування макроекономічних показників розвитку логістичної інфраструктури, в той час, як для забезпечення конкурентоспроможності суб’єктів господарювання на рівні мікроекономіки надзвичайно важливу роль відіграють питання логістизації їх власної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дослідження проблем змісту логістичної діяльності підприємств, організації та управління матеріальними та супровідними потоками в сфері логістики глибоко розглядаються в працях вітчизняних і зарубіжних вчених: Б. Анікіна, Д. Бауерсокса, К. Вітолінша, Дж. Джонсона, В. Дибської, В. Колодійчука, Є. Крикавського, Н. Крумінша, М. Окландера, З. Саріуш-Вольського, В. Сергеева, Ч. Сковронька, Дж. Стока, О. Сумця, Х. Фірона, Л. Фролової, Н. Чухрай та ін. Але питання саме логістичного забезпечення вітчизняними науковцями досліджуються недостатньо часто (серед відомих автору публікацій можна назвати дослідження Р. Салігі [2] та О. Шалеви [3], які, проте, не пов’язані з особливостями логістичної діяльності суб’єктів торгівлі кооперативного сектора, що обумовлює потребу в теоретичному уточненні сутності логістичного забезпечення діяльності підприємств кооперативної торгівлі.

Постановка завдання.

Об’єктивна потреба уточнення теоретико-методологічного підґрунтя та практичних рекомендацій з формування комплексу логістичного забезпечення діяльності підприємств торгівлі з врахуванням специфіки їх функціонування в організаційних межах системи споживчої кооперації визначає актуальність теми та мету даної публікації.

системи логістичного забезпечення діяльності окремих суб’єктів господарювання, поширенні процесів логістизації як “...процесу практичної реалізації комплексу рішень щодо оптимізації логістичної діяльності підприємства на засадах логістичного підходу” [7, с. 218] та, на нашу думку, з використанням інструментарію логістичного менеджменту з метою реалізації логістичного потенціалу даного суб’єкта господарювання.

В контексті логістизації діяльності підприємства торгівлі важливе місце займають поняття: 1) логістичного потенціалу підприємства торгівлі, під яким пропонуємо розуміти сукупність поточних і майбутніх можливостей організованої підприємством логістичної мережі (чи її конкретних ланок) забезпечувати відповідні види логістичної діяльності щодо просторово-часової трансформації елементів логістичних потоків за допомогою реалізації логістичних бізнес-процесів і відповідних компетенцій задля досягнення визначених цілей економічної системи; 2) логістичного забезпечення діяльності підприємства торгівлі, яке трактується нами як сукупність спрямованих на підтримку цілей реалізації логістичного потенціалу підприємства взаємопов’язаних засобів забезпечення логістичного потенціалу відповідної логістичної системи (логістична інфраструктура) з засобами логістичного забезпечення менеджменту логістики та з практичним здійсненням комплексу логістичних процедур (як необхідної умови реалізації логістичних процесів підприємства торгівлі).

Логістичний потенціал підприємства визначається наявністю та особливостями організаційно-просторової структури логістичної мережі, її інфраструктури, яка забезпечує умови для реалізації суб’єктами господарювання відповідного комплексу

логістичних процесів (дій, робіт, операцій), спрямованих на задоволення підприємством торгівлі попиту споживачів через постачання і реалізацію необхідних їм товарів, способами організації процесів

логістичної інформаційної системи з метою управління замовленнями, управління, контроль та оптимізація логістичних витрат.

Рис. 1. Місце та склад елементів логістичного забезпечення в логістичній системі підприємства

просторово-часової трансформації елементів логістичних потоків (партій товарів) у межах відповідних логістичних бізнес-процесів в даній логістичній системі, а також умовами зовнішнього логістичного середовища та рівнем організації управління логістикою на конкретному підприємстві торгівлі. Це означає, що, крім логістичної інфраструктури як матеріальної основи логістичного потенціалу логістичних формувань, логістичне забезпечення охоплює також сукупність видів діяльності, обслуговуючих (шляхом створення відповідних умов) процеси функціонування логістичного формування та управління ним, а також сукупність відповідних ресурсів (засобів), які безпосередньо використовуються для здійснення зазначених логістичних процесів.

Основними завданнями управління логістичною діяльністю торговельного підприємства традиційно є: формування логістичної системи підприємства торгівлі як складової ланки інтегрованого ланцюга просування матеріальних ресурсів і товарів; вибір організаційної форми служби управління логістикою на підприємстві, визначення її місця і повноважень у структурі управління торговельним підприємством, регламентація прав та обов'язків персоналу цієї служби; планування й контроль організації закупівельної, збутової, виробничої, складської, транспортної, сервісної, реверсивної логістики; розробка системи управління запасами; організація

Основними напрямками розбудови системи логістичного забезпечення діяльності торговельних підприємств, на наш погляд, є: формування складської мережі підприємств оптової та/або роздрібною торгівлі; формування мережі незалежних транспортних терміналів (які виступали б як альтернатива власним складам окремих торговельних систем); регламентація та здійснення комплексу внутрішньо-магазинних та внутрішньоскладських торгово-технологічних операцій та їх інформаційний супровід, виконання операцій зберігання товарів, їх підготовки до продажу, кількісні та якісні перетворення товарних партій; впровадження і використання сучасних видів товароносіїв для застосування індустриальних технологій товаропросування; технологічне проектування торговельних і складських об'єктів задіяних у процесах товаропросування підприємств оптової та роздрібною торгівлі, насамперед основних функціональних зон їх складів та магазинів; технічне забезпечення існуючих/новостворюваних об'єктів, у т.ч. шляхом оптимізації системи машин з врахуванням змісту, обсягів, специфіки і фактичного стану організації основних та допоміжних операцій і робіт; створення і впровадження нових видів обладнання для механізації робіт з високим рівнем ручної праці; розробка типового і нестандартного обладнання; прив'язка на місці технічної документації на технічні засоби і нестандартне обладнання;

покращення організації торгово-технологічних процесів та обслуговування покупців; вивчення і впровадження досвіду вітчизняних і зарубіжних підприємств з питань організації кожного з видів логістичної діяльності торговельних підприємств та ін.

Зважаючи на потребу в посиленні конкурентоспроможності споживчої кооперації України, варто звернути увагу на необхідність застосування логістичного підходу й активізацію роботи з створення ефективних логістичних систем (як в організаційних межах споживчої кооперації, так і міжсистемного характеру – за участю кооперативних підприємств – на локальному, регіональному і загальнодержавному рівні); при цьому визначальною для створення ефективної логістичної системи умовою є організація ефективного логістичного ланцюга в результаті формування господарських зв'язків між окремими суб'єктами господарювання на всіх послідовних стадіях просування матеріального потоку в сферах виробництва та обігу.

Специфіка споживчої кооперації України як потенційного організатора інтегрованих виробничо-торгівельно-транспортних систем просування матеріальних потоків пов'язана з можливістю забезпечення відносно високого рівня керованості процесами формування технологічних, організаційних, інформаційних та інших зв'язків завдяки перебуванню в єдиних організаційних межах Укркоопспілки значної кількості господарюючих суб'єктів, які в логістичному ланцюгу можуть виступати як об'єкти, що здійснюють кількісні та якісні перетворення (виробниче і проміжне споживання матеріальних і товарних ресурсів, трансформування товарних партій, генерування потоків готової продукції/товарів) матеріального потоку, який доводиться шляхом виконання різноманітних логістичних операцій до споживачів, обслуговуваних системою споживчої кооперації.

Інтенсивний розвиток конкурентного середовища, відкриття супермаркетів і корпоративних торговельних мереж негативно впливають на кооперативні підприємства, діяльність яких пов'язана з великою витратоємністю і невисокою товарооборотністю; становище загострюється дороговизною кредитних ресурсів і нераціональністю використання власних оборотних активів для забезпечення фінансової стійкості підприємств. Водночас через неефективний менеджмент підприємства кооперативної торгівлі не змогли використати притаманні їм конкурентні переваги, пов'язані з наявністю розвинутої матеріально-технічної бази, можливостями економії витрат завдяки роботі кооперативного опту, багатогалузевим характером діяльності споживчої кооперації як джерела власних товарних ресурсів, наявності пайовиків як гарантованих покупців. Як наслідок, лише за 2005-2015 рр. кількість об'єктів роздрібної торгівлі скоротилася на 34,1%, з них у сільській місцевості – на 11,5 тис. од.

Істотною проблемою є також необхідність формування логістичних ланцюгів з доведення до кооперативних магазинів товарів народного споживання, асортимент яких у даний час нараховує понад 22 тис. найменувань за умови, що обсяги постачань

в окремі пункти продажу, розосереджені переважно у сільських поселеннях та невеликих містах, є значно меншими за традиційні норми транзитної відправки, а вимоги щодо частоти постачань партій товарів невеликими розмірами в підсортованому асортименті, як правило, пов'язані з необхідністю дотримання тижневих інтервалів постачання.

Підвищення конкурентоспроможності підприємств торгівлі споживчої кооперації на внутрішньому ринку протягом останніх років пов'язується з реалізацією "Концепції маркету споживчої кооперації України" [8], основна бізнес-ідея якого базується на ідеях логістичного менеджменту та полягає у прагненні забезпечувати споживачів високоякісними товарами повсякденного попиту в необхідному асортименті, за доступними цінами та відповідно до їх потреб через мережу магазинів самообслуговування на основі удосконалення організації систем логістики підприємств кооперативної торгівлі та управління ними на засадах логістичного менеджменту відповідно до Операційних інструкцій для маркету споживчої кооперації України [9]. Удосконалення роботи коопмаркетів має досягатися завдяки достатньо детальній регламентації основних бізнес-процесів даних магазинів, організації роботи комп'ютерної системи управління інформаційними процесами магазину, реформуванню системи товаропостачання коопмаркетів та оптових закупівель товарів для їх потреб.

Проте досить потужний потенціал мережі створених коопмаркетів реально забезпечується за рахунок політики фрагментарної реалізації "точкових" проектів зі створення високотехнологічних торговельних об'єктів, для яких передбачаються пріоритетні умови доступу до товарних ресурсів, забезпечується першочергове (за рахунок інших торговельних об'єктів) оснащення торгово-технологічним обладнанням та технікою, формуються окремі ланцюги постачань, застосовуються техніко-технологічні процеси, які відрізняються від тих, що мають місце у більшості кооперативних магазинів. У той же час виділення в споживчих товариствах потоків товарів для коопмаркетів і окремих потоків товарів для інших магазинів цього ж торговельного підприємства обумовлює існування в ньому кількох неспівпадаючих потоків товарів, зростання технологічних розривів у процесах товаропостачання коопмаркетів та інших кооперативних магазинів з невеликими обсягами товарообороту і зростання логістичних витрат на організацію товаропосування.

В умовах конкуренції кооперативна торгівля у сільській місцевості фактично змушена розширювати торгівлю товарами непродовольчої групи, а це об'єктивно обумовлює потребу в організації централізованих закупівель товарів та обов'язковому залученні до процесів товаропостачання роздрібною торговельною мережі кооперативної оптової ланки, яка в даний час практично деградувала.

Формування ефективної системи логістичного забезпечення діяльності торговельних підприємств споживчої кооперації має базуватися на широкому використанні інформаційно-комп'ютерних технологій [10] і сучасних програмних продуктів з метою

ефективного стратегічного, тактичного та оперативного управління процесами руху товарних, а також інформаційних, фінансових та інших потоків у процесі товаропросування, що має забезпечуватися шляхом оснащення кооперативних магазинів сучасними реєстраторами розрахункових операцій та створення завдяки цьому інтегрованої системи логістики для вибудовування ефективних відносин з виробниками товарів, автоматизації бізнес-процесів підприємств роздрібно́ї та оптової торгівлі та ін. Проте в системі споживчої кооперації близько 20-25% об'єктів залишаються поза межами інтегрованої КІС управління і працюють за застарілими торговельними технологіями. Окремі кооперативні підприємства уникають впровадження зазначених технологій, відмовляючись від провадження торговельної діяльності як такої та здаючи приміщення кооперативних магазинів в оренду приватним підприємцям (на яких вимога щодо застосування ЕККР завдяки роботі на "спрощеній системі" не розповсюджується). Така поведінка кооперативних підприємств суттєво ускладнює можливості забезпечення управління логістичною діяльністю в оптовій та роздрібній ланках системи.

Тому для побудови ефективної системи логістики в організаційних межах споживчої кооперації перш за все потрібно на єдиних засадах організувати та керувати комерційними за своєю суттю процесами формування асортименту, закупівель і реалізації товарів, що означає необхідність повноцінної реалізації принципу створення централізованої Служби закупівель товарів (з регіональними відділеннями, що мають відповідні складські потужності, – Логістичними центрами, які б відповідно до прийнятої асортиментної моделі забезпечували формування асортименту кооперативних магазинів із товарів місцевих виробників).

Подальший розвиток логістики в системі кооперативної торгівлі має базуватися на чіткій регламентації, стандартизації та уніфікації всього комплексу безпосередньої операційної діяльності з переміщення елементів матеріального потоку та розміщення необхідних для цього засобів (будівель, споруд тощо), а тому в системі споживчої кооперації потрібно організувати роботи з формування мережі логістичних центрів у межах Комплексної Програми розвитку кооперативної оптової торгівлі; організації на діючих кооперативних оптових базах гуртівень для позасистемних клієнтів (для нарощування обсягів реалізації та створення можливостей щодо виходу на прямі зв'язки з виробниками) і експедиційних складів для організації ЦДТ для кооперативних магазинів; пошуку можливостей та ресурсів для проведення реінжинірингу бізнес-процесів, модернізації діючих кооперативних оптових підприємств, а також включення їх в єдину для споживчої кооперації Корпоративну інформаційну систему (КІС) управління. З врахуванням цього в кооперативній торгівлі, очевидно – на рівні регіональних органів управління (ОССТ) або в зазначених логістичних центрах на засадах внутрішньосистемного аутсорсингу має зосереджуватися вся повнота функцій,

повноважень та відповідальності за узгоджене управління логістичними процесами в межах логістичного ланцюга, утворюваного за участю підприємств кооперативної торгівлі, а для цього має бути затверджена конфігурація системи логістики, організаційна структура служби логістики, сформована інтегрована логістична інформаційна система, розроблені стратегічний план логістики та система показників оцінювання рівня його виконання, механізми моніторингу виконання плану логістики, здійснений розрахунок відповідних агрегованих показників системи логістики торговельного підприємства та її окремих рівнів.

Специфіка організаційної побудови підприємств кооперативної торгівлі, де в роздрібній торгівлі у споживчому товаристві, крім коопмаркету, функціонують ще й кілька магазинів, відмінних від коопмаркету за спеціалізацією, розмірами торгової площі, товарооборотом, чисельністю працівників і т. ін., обумовлює необхідність визначення конкретних працівників, відповідальних за виконання логістичних функцій та операцій за умови, що створення спеціального підрозділу є недоцільним (і неможливим з фінансових причин). Вважаємо за доцільне запропонувати виокремлення в організаційній структурі кожного кооперативного торговельного підприємства посади фахівця, який би відповідав за організацію логістичної діяльності, чітко знав юридичне, інформаційне, фінансове, інженерно-технічне забезпечення логістичних процесів, а також мав можливість використовувати сукупність методик, алгоритмів і принципів здійснення такої діяльності, які виступають у формі її науково-методичного забезпечення. Тому нагальною потребою для кооперативних торговельних підприємств є підбір фахівців, компетентних для прийняття рішень у сфері управління логістикою, а також започаткування в кооперативних вищих навчальних закладах підготовки фахівців за спеціальністю "Логістика та управління ланцюгами постачань".

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямі. Проведений аналіз підтверджує наявність істотного логістичного потенціалу підприємств кооперативної торгівлі України, реалізація якого стримується через відсутність єдиного підходу до управління процесами формування систем логістики в споживчій кооперації. При формуванні системи логістики підприємств кооперативної торгівлі варто передбачати потенційну можливість їх задіяння в складі логістичних кластерів, можливості інтеграції діяльності кооперативної торгівлі з іншими галузями споживчої кооперації, з позасистемними суб'єктами АПК і домогосподарствами, створення на базі кооперативних ринків локальних оптових ринків з торгівлі сільськопродукцією, організації кооперативними підприємствами підрозділів з електронної торгівлі, а також реалізацію ідей щодо організації кооперативними оптовими підприємствами послуг з т.зв. фулфілменту суб'єктам підприємництва, які функціонують у сільській місцевості. В зв'язку з цим подальших досліджень потребують питання обґрунтування і

реалізації низки стратегічних рішень, пов'язаних з формуванням механізму організаційних перетворень з метою створення системи логістичного забезпечення діяльності підприємств споживчої кооперації, організації функціональної служби управління логістикою і забезпечення її компетентним, висококваліфікованим персоналом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Trade-logistics-in-the-global-economy [Електронний ресурс] Updated October 2017. – Режим доступу : // <http://www.worldbank.org/en/news/feature/2016/06/28/connecting-to-compete-2016-trade-logistics-in-the-global-economy>.
2. Сапіга Р. Структуризація системи логістичного забезпечення Збройних Сил України [Електронний ресурс] / Р. Сапіга. – Режим доступу : <http://vlp.com.ua/files/special/47.pdf>.
3. Шалева О. І. Логістичне забезпечення діяльності електронних магазинів в Україні / О. І. Шалева // Торгівля, комерція, підприємництво : зб. наук. праць. – Львів : Видавництво ЛКА, 2010. – Вип. 11. – С. 83-87.
4. Економіка логістики / [за ред. Є. В. Крикавського, О. А. Похильченко]. – Львів : Вид-во НУ “Львівська політехніка”, 2014. – 640 с.
5. Круминьш Н. Логистика в Восточной Европе : справочник по управлению системами логистики / Н. Круминьш, К. Витолиньш. – Рига, 2007. – 191 с.
6. Міценко Н. Г. Логістичний менеджмент – інструмент формування та забезпечення ефективного функціонування інтегрованих систем / Н. Г. Міценко // Торгівля, комерція, підприємництво : зб. наук. праць. – Львів : Видавництво ЛКА, 2013. – Вип. 15. – С. 111-116.
7. Шкодінна О. С. Формування та реалізація логістизації машинобудівних підприємств : дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.04 “Економіка та управління підприємствами” / О. С. Шкодінна. – Хмельницький, 2013. – 320 с.
8. Концепція маркету споживчої кооперації України : Постанова III зборів Ради Укоопспілки XX скликання від 10 листопада 2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://document.ua/koncepcija-marketu-spozivchoyi-kooperaciyi-ukrayini-doc47523.html>.
9. Укоопспілка. 3-ї Збори Ради двадцятого скликання. Постанова. Про операційні інструкції для

маркету споживчої кооперації України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://document.ua/koncepcija-marketu-spozivchoyi-kooperaciyi-ukrayini-doc47523.html>.

10. Програма інформатизації споживчої кооперації України на 2011-2015 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukspro.com.ua>.

REFERENCES

1. Trade-logistics-in-the-global-economy [Online], available at : // <http://www.worldbank.org/en/news/feature/2016/06/28/connecting-to-compete-2016-trade-logistics-in-the-global-economy>.
2. Sapiha, R. Strukturyzatsiya systemy lohistychnoho zabezpechennya Zbroynykh Syl Ukrayiny [Online], available at : <http://vlp.com.ua/files/special/47.pdf>.
3. Shaleva, O. I. (2010), Lohistychne zabezpechennya diyal'nosti elektronnykh mahazyniv v Ukrayini, *Torhivlya, komertsiya, pidpryyemnytstvo*, vol. 11, s. 83-87.
4. Krykavs'kyi, Ye. V. and Pokhyl'chenko, O. A. (2014), *Ekonomika lohistyky*, NU “L'vivs'ka politekhnikha”, L'viv, 640 s.
5. Krumin'sh, N. and Vitolin'sh, K. (2007), *Logistika v Vostochnoj Evrope : spravochnik po upravleniju sistemami logistiki*, Riga, 191 s.
6. Mitsenko, N. H. (2013), *Lohistychnyy menedzhment – instrument formuvannya ta zabezpechennya efektyvnoho funktsionuvannya intehrovanykh system*, *Torhivlya, komertsiya, pidpryyemnytstvo*, vol. 15, s. 111-116.
7. Shkodina, O. S. (2013), *Formuvannya ta realizatsiya lohistyzatsiyi mashynobudivnykh pidpryyemstv : synopsis of a thesis for PhD in economics: spec. 08.00.04, Khmel'nyts'kyi*, 320 p.
8. Kontseptsiya marketu spozhyvchoyi kooperatsiyi Ukrayiny : Postanova III zboriv Rady Ukoopspilky dvadtsyatoho sklykannya vid 10.11. 2010 r. [Online], available at: <http://document.ua/koncepcija-marketu-spozivchoyi-kooperaciyi-ukrayini-doc47523.html>.
9. Pro operatsiyi instruktseyi dlya marketu spozhyvchoyi kooperatsiyi Ukrayiny : Postanova III zboriv Rady Ukoopspilky dvadtsyatoho sklykannya vid 10.11. 2010 r. [Online], available at: <http://document.ua/koncepcija-marketu-spozivchoyi-kooperaciyi-ukrayini-doc47523.html>.
10. Prohrama informatyzatsiyi spozhyvchoyi kooperatsiyi Ukrayiny na 2011-2015 rr. [Online], available at: <http://www.ukspro.com.ua>.